

De Sabadell i el seu rodal

Els afores de la vila per la banda de llevant

per Joan Alsina i Giralt

La vila de Sabadell, fins ben entrat el segle XVIII, acabava per la seva part de llevant amb els que actualment són els carrers Borriana i Fortuny, els darreres dels quals, els actuals carrers Sant Joan i Doctor Puig, eren ja despoblats.

Amb diversos noms s'havien conegut, però, aquelles deshabitades terres.

Camp dels Ametllers dels Calders

Per saber qui eren els Calders hem de fer, abans, coneixença amb els Rosseta.

L'escrivania de Sabadell era compartida per el vescomte de Castellbò, els Togores i el Paborde. El 1438 fou passada als Rosseta, -ja el 1227 trobem un Rosseta com notari a Sabadell- pel vescomte de Castellbò; la part dels Togores els fou passada l'any 1349 i la part del Paborde l'any 1355.

El 1492 els Rosseta, que havien casat la seva filla única, Isabel, amb Joan Pons, de Papiol, cediren tots els drets de l'escrivania a la filla d'aquests, néta, per tant, dels Rosseta, Isabel també de nom com la seva mare, i casada amb Lluís de Calders.

D'aquesta manera l'escrivania que els Rosseta tenien des de començos del segle XIV passà als Calders que la mantingueren fins al 1621 quan la vengueren a la vila.

Per aquest matrimoni amb la néta dels Rosseta, els Calders passaren a viure a Sabadell, a l'antiga casa dels Rosseta, situada a la cantonada dels actuals carrers Fortuny i Palanca. Bosch i Cardellach, en els seus "Anales", ens ho recorda: "la casa que antigament posseïa Rosseta, després Calders, situada al lado de la nombrada Puerta de la Palanca". (B. i C. "Anales", Edició 1882, p. 416). Darrera la casa dels Calders i després del vall de les muralles -muralles que no eren, generalment, més que els darreres de les cases- hi havia, el trobem esmentat força sovint, el Camp dels Ametllers de mossèn Calders o, algunes vegades dit de la senyora Calders.

Una Ordinació del 12 de juny de

1562 acorda "que sia adobat lo camí dels Ametllers de la senyora Calders". I una escriptura de 1570 (AHS. E. 57, p.22) ens esmenta "el Camp dels Ametllers, tocant les muralles". Més ben delimitat ens ve en un document de 1676, (AHS. E. 140, p. 500): "el Camp dels Ametllers de mossèn Calders, al costat del camí que va a l'Horta Vella i a ponent amb el camí que roda la vila". El camí a l'horta vella no era més que l'actual carrer Creueta. Sembla que aquest Camp dels Ametllers estava situat tocant el carrer Creueta i als començos del carrer Sant Joan, com pot deduir-se de documentació posterior al segle XVII que anirem veient.

Les Cases de'n Cabot

A començos del segle XVIII, el 1706, ens apareix encara documentat el Camp dels Ametllers de mossèn Calders. Del 1735 en endavant trobem sempre un nou nom. Es començava a edificar en aquell paratge i així trobem esmentades "les cases de'n Cabot, fora vila, a ponent amb el camí que roda la vila". Un document de 1783 ens identifica més clarament el lloc: "les cases de'n Cabot, antigament el Camp dels Ametllers de mossèn Calders". I el 1796 trobem ja el nom encara actual: "en el carrer abans anomenat de'n Cabot i avui carrer de Sant Joan".

El Coniller

Diversos són els documents, tots de darrereries del segle XVII, que ens parlen del Coniller. El més explícit és un de 1695 que, en part, diu: "tota aquella casa dita des d'antic el Coniller, fora del camí que roda la vila, que termena a llevant amb el camí que roda la vila mitjançant rasa per la que discorren les aigües pluvials i a ponent amb els corrals de la vila". Recordem que des de 1575 els corrals eren al carrer de na Borriana, on estigueren fins l'any 1844.

Llinda de la casa dels Calders a Sabadell., (Avui al Museu d'Història).

La Plana dels Capellans

Força tardanes són les referències que es troben d'aquesta plana. La primera que he vist és de 1808: "la Plana dels Capellans, de la Reverent Comunitat de la Vila, a ponent amb el camí que roda la vila". Ben aviat, però, s'hi esmenta un altre nom; és en un document de 1819: "carrer de Sant Domingo, de pertinences de la Plana dels Capellans". El carrer Sant Domènec canvià a Doctor Puig els anys vint del segle actual.

Portals de Granollers i de la Palanca

Hi havien dos portals a la part de llevant de la vila. El Portal de Granollers, a l'extrem de migdia, i el Portal de la Palanca a la meitat d'aquesta part de llevant.

El portal de Granollers era per on sortia de la vila el camí que anava a Granollers i que seguint per l'actual carrer de les Tres Creus, travessava el Ripoll pel Pas de Granollers, sota de les Tres Creus. El portal emplaçat a l'extrem de llevant de l'actual carrer Pedregar, fou enderrocat el 1834. Tot i que el nom més corrent amb què es coneixia era el de Portal de Granollers, es troba a voltes esmentat com a Portal del Pedregar, del Carme i d'en Duran.

El Portal de la Palanca estava situat a l'extrem de llevant de l'actual carrer de la

MORRAL

Trofeus
Copes
Medalles
Insignies
Clauers
Rètols
Etc.

Arimón, 113- 117
Tels. 725 49 77 - 725 41 87
SABADELL

El Fang

Centre d'Informació, Recuperació i Promoció de la Ceràmica

L'ART DE LA TERRA
SALUT, 3 - SABADELL

Palanca, que anteriorment s'havia anomenat carrer d'en Vallaneda. A una banda del Portal, la de migdia, hi havia la casa que el Comú de la Vila havia cedit l'any 1615 a Jaumeta Folch, vídua de Joan Baptista Folch, a canvi del seu hort tocant a l'església, que havia servit per eixamplar el cementiri de la Vila; a l'altra banda, com ja hem vist, hi havia la casa dels Calders.

Aquest veinatge Folch-Calders portà força discussions. Hi havia una estança, en un arc sobre el Portal, la possessió de la qual es disputaven ambdues famílies; finalment, el 1617, el Consell de la Vila el cedí als Folch. L'existència d'aquesta estança ens la recorda Bosch i Cardellach: "Efectivament hubo dicho aposento y se ven hoy dia las señas evidentes del techo y portal o puerta por donde se entraba" (Bosch i Cardellach, "Anales", Edició 1882, p. 306).

Bosch opinava que el carrer i el portal: "Sin duda se llamaria la Palanca por la que habia en dicho camino al vadear el rio que llamamos de Ripoll" (B. i C. "Anales" p.116).

Jo no ho crec així. Recordem una frase que ja hem esmentat en parlar del Coniller: "... el camí que roda la vila mitjançant rasa per la que discorren les aigües pluvials..." "Hi havia, doncs, una rasa que feia molt probable l'existència d'una passera o palanca per travessar-la. Semblen venir-ho a confirmar unes paraules d'un testimoni en una causa de l'any 1603: "En lo carrer dit lo carrer Nou arribá Joan Roca, paraire, i em digué que anàs a la palanca que em volia parlar. Jo vaig anar a la palanca que és fora de la present vila de Sabadell, prop de la muralla". (AHS. Doc. 12.205,1603).

Marià Burguès també ho creu així. En "Sabadell del meu record" (p. 20) diu: "Quan plovia fort els carrers de la Lluna, Llobet, Font Nova i Sant Joan eren rieres; hi havia qui pagant dos quartos passava la gent; aquest últim carrer recollia les aigües en una claveguera, arran de cases, que tenia l'entrada al carrer de la Palanca, qual nom li venia d'haver-hi de posar un tauló per a traspasar el carrer i desembocava al capdevall de les set o vuit úniques cases que hi havia".

El portal de la Palanca s'enderroca l'any 1789: "Febrer- En aquest mes se tirà a terra lo antich portal de la vila que mirava a llevant al costat de la casa Folch, dit Portal de la Palanca. Lo motiu fou perquè se anaba desmoronant i cayent per esser sols de tapia i fusta" (B. i C. "Memories", Edició 1944 p. 16).

LA NEU

Cau la neu a borrallons.
Son mantell ens embolcalla;
alegria dels minyons
i repòs de la mirada.

Cau la neu sens remor,
flonja, suau, callada.
I, a guisa de cançó,
la seva freda alenada.

Pinta, la neu, el terrat,
el balcó i la teulada.
Blanca de neu, la ciutat,
té una pau que s'encomana.

LA NEU GLAÇADA

La neu ha quedat glaçada.
Com rellisca l'empedrat...!
La donzella va pausada,
l'ocell piula, arcerat.

La neu és mig blava i grisa
pels carrers de la ciutat.
La mainada està submissa;
ha perdut la voluntat.

La neu, suara bonica
tota fosca se's tornat.
Blancor pura, joia rica,
és ara un bloc encantat.

Vel nupcial, vel de novícia
jo et contemplo mutilat...

Aquestes dues poesies, escrites el gener del 1960 per Maria-Antònia Barceló, foren dedicades a la seva filla Montserrat Busqué i Barceló.

Fotos de Josep Busoms